

NAXÇIVAN: 5000 illik tarix, 100 illik muxtariyyət

9 fevral beşminillik tarixin ərmağanı olan qədim Naxçıvanın 100 il öncə muxtariyyət statusu aldığı gündür. Artıq 100 ildir ki, Naxçıvan muxtar respublika kimi yaşayır. Doğma Naxçıvanımızın muxtariyyətindən söhbət açılarda möhtəşəm tariximizin səhifələri vərəqlənir, naxçıvanlıların bu səhifələrin hər birinə həkk etdikləri misilsiz torpaq sevgisi, yurda sahiblik hissi qürur yaradır.

Bu səhifələrdə ötən əsrin əvvəllərində Azərbaycanda, eləcə də bu diyarda yaranan gərgin vəziyyət, tarixin bütün dövrlərində olduğu kimi, yenə də erməni daşnaklarının min bir hiyləsinə qarşı mübarizələr apararaq Naxçıvanı qoruyub saxlamaq kimi əzmkarlıq salnamələşib. Bu səhifələrdə 1918-ci ilin noyabrında yaradılan, paytaxtı Naxçıvan olan Araz-Türk Respublikası yer alır. Sahəsi 8,7 min kvadrat-kilometr, əhalisi bir milyon nəfərdən artıq Araz-Türk Respublikası.

Bu səhifələrdə 70 illik imperiyanın ilk addımı olaraq yenəcə əsarəti altına saldığı ölkələrdən biri kimi Azərbaycandan Zəngəzuru qoparıb ermənilərə verməsi, bununla da Naxçıvanı mənsub olduğu vətəndən ayırması, diyarımız üçün muxtariyyətdən başqa yol qoymaması yer alır. Nəhayət, 1918-1924-cü illər arasında cərəyan edən siyasi hadisələr, Gümrü, Moskva, Qars müqavilələri, referendumlar 1924-cü il fevralın 9-da Azərbaycan MİK-in Naxçıvan MSSR-in yaradılması haqqında qərar verməsi ilə nəticələndi. Elə muxtariyyət tarixinin ən şanlı səhifəsini də mənfur düşmənin Naxçıvanı Azərbaycandan qopara bilməməsi təşkil edir. Çünki naxçıvanlılar Naxçıvanı hər zaman göz bebeyi, bir ata-ananın övladını qoruması tək qorumuşlar.

Prezident İlham Əliyev: Naxçıvan Azərbaycanın qədim diyarıdır. Əfsuslar olsun ki, 1920-ci ildə sovet hakimiyyəti tərəfindən Qərbi Zəngəzur Azərbaycandan ayrılışdır və beləliklə, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında coğrafi bağlantı kəsilmişdir. Ermənistan Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasətini aparmağa başlayanda Naxçıvana qarşı da onların ərazi iddiaları var idi. Burada da şiddətli döyüşlər gedirdi və məhz o vaxt Azərbaycandan böyük oğlu Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə, - o zaman o, Naxçıvanın başçısı idi, - Naxçıvan düşməni yerinə oturtdu və öz ərazisini qoruya bildi. Ancaq o vaxt Naxçıvanın enerji təminatı Azərbaycanın əsas hissəsindən olduğu üçün Ermənistan bütün elektrik və

qaz xətlərini kəsmişdi və Naxçıvan faktiki olaraq mühasirədə idi. İşıq yox, qaz yox, qışlar da çox soyuq keçir və 15 il Naxçıvan qazsız yaşamışdır.

Naxçıvan həmişə düşmənin niyyəti olub

100 illik muxtariyyət tarixinə nəzər salarkən ayrı-ayrı dövrlərdə hər an Naxçıvana uzanan əllər, bu qədim torpağın həmişə düşmənin pis niyyəti olduğu görünür. Naxçıvan iştahasında olub bu qədim diyara sahiblənmək istəyən mənfur qonşumuz arzusundan vaz keçmir, bu istəklərini qərindən-qərinəyə, əsrdən-əsrə daşıyır.

100 ilin son 33 ili. Nədir bu 33? Naxçıvan gözlərinə dağ olanların qədim diyarı blokadaya saldıqları tarixdən bəri yaşanan illərdir. 100 ilin ən çətin, keşməkeşli və eyni zamanda, qürurverici, dünyanı heyretə gətirən illərdir.

Bu, bir faktıdır ki, blokadanın ilk illəri Naxçıvan üçün çox ağır oldu. Qarabağ probleminə daha çox əziyyət çəkən Naxçıvan, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin təbirincə desək, "Taleyin ümidinə buraxılmış tənha bir ada"ni xatırladırdı. Ölkəyə yeganə quru yolla çıxış olan demir yolunun fəaliyyətinin dayandırılması, hava yolunda problemlərin yaradılması, naxçıvanlıların paytaxtla və Vətənin başqa bölgə-

ləri ilə əlaqələrinin tamamilə kəsilməsi muxtar respublikanı hərbi blokadaya məruz qoydu. Elektrik və təbii qaz xətlərinin ermənilər tərəfindən qırılıb-dağıdılması nəticəsində Naxçıvan işıqsız və qazsız qaldı. Ərzaq qıtlığı yarandı.

Yadımdadır, blokadanın ilk illəri muxtar respublikada yağ, qənd, çay, əsasən də, çörək qıtlığı insanları, necə deyərlər, imtihanə çəkirdi. Saat-larla çörək növbələri yaranırdı. Qışda soyuqdan qorunmaq üçün camaat ələcsiz qalib həyətlərindəki meyvə ağaclarını belə, doğrayıb yandırdılar. Bununla Naxçıvan iqtisadi blokada həyatını yaşamağa məcbur edilmişdi. Elektrik enerjisinin olmaması televiziya vasitəsilə ölkə xəbərlərinin izlənməsinə, demir yolunun bağlanması Naxçıvana dövrü mətbuatın gətirilməsinə çətinlik yaratmışdı. Bununla da əhali siyasi və informasiya blokadasına alınmışdı.

"Şərqi qapısı"ni Ulu Öndər xilas etdi

Yuxarıda sadalananlar Naxçıvana ermənilər tərəfindən blokadanın bütün növlərinin tətbiqini təsdiq edən faktlardır. Artıq 33 ildir ki, Naxçıvan blokada şəraitində yaşayır. Blokadanın ilk illəri ermənilər, yəqin ki, hər-tərəfli blokada ilə Naxçıvanın "taleyinin" üstündən bir xətt çəkdiqlərini düşünür, bununla gündən-günə Naxçıvanın zəifləyəcəyini, tənəzzül edəcəyini, bu qədim diyara asanlıqla yiyələnib torpaqlarına qatacaqlarını, "Şərqi qapısı"ni sahibi olacaqlarını xəyal edirdilər.

Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev blokadanın ən ağır günlərində Naxçıvana gəldi. Bu geliş erməniləri çox məyus etdi. Naxçıvana blokadanın bütün növlərini tətbiq edib nəticəsini səbirsizliklə gözləyənlər üçün, təbii ki, Ulu Öndərin Naxçıvana gəlməsi heç də yaxşı bir xəbər ola bilməzdi. Söz yox ki, onlar yaxşı başa düşürdülər ki, dahi şəxsiyyət naxçıvanlıların çıxış yolu ola-cadır.

Bu, həqiqətən də, belə oldu. Ulu Öndər naxçıvanlılarla birlikdə qaralıq gecələrdə çıraq işığında əyləşdi, çıraq işığında Naxçıvanı labüd vəziyyətdən çıxarmaq üçün qərarlar verdi. Soyuq otaqlarda gecələməli oldu. Lakin bütün bunlar müvəqqəti çətinliklər idi. Çünki qarşıda Naxçıvanın dünya tarixinin səhifələrinə düşəcək blokadalı-inkışaf-ı, inkişaf-ı-intibahlı günləri başlayırdı. Ermənilər, yəqin, düşünməyibmiş ki, bizim başqa qonşularımız da var, həm də onlarla müqayisə olunmayan qonşularımız. Bizim siyasi aləmdə sözü keçərli şəxsiyyətimiz var. Və onun siyasi addımları ilə Naxçıvan çıxış yolunu tapacaqdır.

